Asiantuntijalausunto eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle
liittyen kuulemiseen keskiviikko 9.12.2015 klo 9.00
Asia: O 20/2015 vp Tulevaisuusvaliokunnan selvityshankkeet 2015 – 2019
Teema: Tulevaisuusvaliokunta haluaa kuulla esimerkkejä jakamistaloudesta: mitä jakamistalous on, mitä se mahdollistaa - ja minkälaisia toimenpiteitä se edellyttää?

Markkinointijohtaja Henni Ahvenlampi
CoReorient Oy/ PiggyBaggy

Jakamistalous versus keikkatalous

1. Mitä jakamistalous on?

Internet-teknologiat, älypuhelimet ja käyttäjien kyky käyttää niitä mahdollistavat arkisten tehtävien joukkoistamisen muille kansalaisille. Jakamistalouspalveluilla voidaan järjestää esim. liikkumista, majoittumista, kuljettamista ja useiden muiden alojen toimintaa aiempaa tehokkaammin ja taloudellisemmin.

On kuitenkin todella tärkeää erottaa toisistaan *aito jakamistalous* (esim. kimppakyydit oman matkan varrella, aikapankit tai kirkon vapaaehtoisten auttamistyön) ja *keikkatalous* (esim. Uber tai satunnaista vuokratyövoimaa välittävät palvelut). Tarvitaan lainsäädäntöä, joka mahdollistaa ja edistää aidon jakamistalouden kehittymistä. Ilman vapaaehtoisuuteen ja talkootyöhön kannustavaa lainsäädäntöä ja verotuskäytäntöjä markkinalähtoinen keikkatalous kehittyy, mutta aito jakamistalous ja talkootyö eivät kehity täyteen potentiaaliinsa. Markkinat ja ratkaisut kehittyvät ulkomailla todella nopeasti. Lainsäädännöllä on vain lyhyt aikaikkuna vaikuttaa kehityksen kansalliseen suuntaan ennen kuin alan toiminta mukautuu ylikansallisten toimijoiden (esim. Uber, Google, Amazon) liiketoimintamallien mukaiseksi.

2. Mitä jakamistalous mahdollistaa?

Aito jakamistalous mahdollistaa vajaakäytössä olevien aineellisten ja muiden resurssien järkevän hyödyntämisen kestävällä tavalla. Hyödyt voivat olla taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristökuormitusta vähentäviä. Toimintamalli on valittu siten, että palvelun käyttäjät, sidosryhmät ja muu yhteiskunta hyötyvät palvelua tai toimintaa tuottavan organisaation rinnalla. Tämä pienentää vaihtotaseen vajetta, kehittää yhteiskuntaa resurssiviisaaksi ja vahvistaa paikallisia yhteisöitä.

Keikkataloudessa mahdolliset yhteiskunnalliset hyödyt ovat toissijaisia yrityksen ja sijoittajien hyötyihin verrattuna, vaikka niitä toki usein korostetaan julkisessa viestinnässä. Sijoittajien kasvutavoitteiden johdosta toiminta pyrkii usein rikkomaan markkinoita matalammilla hinnoilla, jotka perustuvat pahimmillaan eriarvoisuutta kasvattavaan palkkojen polkemiseen tai harmaan talouden hyödyntämiseen.

3. Mitä toimenpiteitä jakamistalouden edistäminen Suomessa edellyttää?

Ehdotan seuraavia toimenpiteitä:

1. Jakamistalouden salliminen ja ohjaaminen: Vero- ja muuta lainsäädäntöä sekä julkista rahoitusta (avustukset, hankinnat) kohdistavia ehtoja tulee korjata siten, että niissä huomioidaan toiminnan kokonaisvaikutukset, mukaanlukien vaihtotaseen parantuminen, ilmastotavoitteiden edistäminen, palveluiden paikallinen saatavuus, ja sosiaalisten tukiverkostojen kehittyminen. Tämä ohjaisi toimintaa keikkataloudesta aidon jakamistalouden suuntaan.

2. Jakamistalouden kehittäminen ja rahoitus: Lainsäädännön (mm. Tekes-lain, lain ELY-keskuksista, lain rakennerahastoista, lain raha-automaattiavustuksista, hankintalain) ja eduskunnan alaisen Suomen Itsenäisyysrahaston tähän liittyvän toiminnan (esim. kiertotalous-alueella) tulee edistää jakamistalouden nykyistä nopeampaa ja loppukäyttäjälähtöisempää konkreettista kehitystoimintaa. Resursseja on siirrettävä tutkimukselle ja perinteisen teknologian tai liiketoiminnan kehitykselle tai yhteiskunnalliselle toiminnalle varatuista varoista nopeasti käynnistettäville ja toteutettaville jakamistalouden hankkeille. Tämän tulee tapahtua ilman lisäviiveitä, rinnakkain tarkemman sääntelyn kehittämisen kanssa, tuoden säädöstyön pohjaksi toiminnasta kerättyä todellista tietoa. Hakumenettelyiden tulee huomioida uuden ja yhteisöllisen jakamistalouden piirteet: epävarmuus lopullisesti toimivaksi osoittautuvasta toimintamallista (vrt. Tekes, ELY), useat ja toisiaan tukevat samanaikaiset hyödyt ja tavoitteet, joita ei voi keinotekoisesti sulkea pois (vrt. rakennerahastot), ja usein yritysmuotoinen toiminta, joka voi muuttua vuoden kestävän hakuprosessin aikana (vrt. RAY).

3. Jakamistalouden tuominen kansalaisten käyttöön: Lainsäädännön tulee mahdollistaa jakamistalouden markkinoiden nopea ja tehokas kehittyminen. Lainsäädännön tavoitteenasetannassa tulee huomioida alkuvaiheen tutkivan kokeilu- ja kehitystoiminnan sekä toiminnan laajamittaisen valtavirtaistamisen erot, sekä siirtymät näiden välillä. Alkuvaiheessa eri toimijoille (järjestöt, start-upit) räätälöidyn innovaatiorahoituksen tulee mahdollistaa nopeita kansalaisia osallistavia kokeiluita kevennettyjen suunnitelmien pohjalta perustuen lähinnä selkeiden kriteereihin asettamiseen ja tulosten seurantaan. Valtavirtaistamisessa tulee korostaa verotuksen ohjaavaa vaikutusta ja kuntasektorin osallistumista ongelman määrittelijänä ja ratkaisuiden käyttöönottajana. Suosituiksi ja kestäviksi osoittautuville ratkaisuille tulee taata kasvupolku alkuvaiheesta valtavirtaistetuksi toiminnaksi.

Eduskunnan selkeä aitoa jakamistaloutta tukeva kanta edistäisi ratkaisuiden tuomista kansalaisten laajamittaiseen käyttöön jo ennen lainsäädäntötyön valmistumista antamalla muille yhteiskunnan toimijoille, virkamieskunnalle ja yrityksille luvan tulkita rakentavasti nykyisiäkin säädöksiä.

Allekirjoittaneet:
Henni Ahvenlampi, CoReorient Oy
Heikki Waris, CoReorient Oy
Harri Paloheimo, CoReorient Oy